

स्टडी सर्कलद्वारा प्रकाशित

स्पर्धा परीक्षा

TM

संपादक : डॉ. आनंद पाटील

नोकरी-संदर्भ

JanWk3

Team RRR @
The Golden Globe

Ganga River Cruise
Redefining Tourism in India

Miss U 23
R'Bonney Gabriel

विशेष मार्गदर्शन

पोलीस भरती

A Study Circle Publication

स्पर्धा परीक्षा

नोकरी संदर्भ

SPNS

अंतरंग

The Title "SPARDHA PARIKSHA NOKARI SANDHARBHA" or "SPARDHA PARIKSHA NOKARI SANDHARBHA GENERAL KNOWLEDGE" is published by Dr. Anand B. Patil © for Study Circle Publication (P) Ltd. This magazine is a copyright. No part thereof shall be copied by anyone by any means without prior permission of the Publisher.

RNINO. MAHBIL / 2003/10451

वर्ष : २१ WK-III किंमत १० रु.
जानेवारी २०२३

अध्यक्ष आणि मानद संपादक
डॉ. आनंद पाटील

कार्यकारी आणि व्यवस्थापकीय संपादक
सौ. वैशाली पाटील

ADVISORY COUNCIL

Dr. Vijay Bhatkar, Prin. Vasanttrao Wagh
Prin. Beena Inamdar, Vitthalrao Jadhav
Satish Pawar

DESIGNAL & LAYOUT

Study Circle Mumbai DTP Team

EDITORIAL & HEAD OFFICE

Editor, SPNS. 3-4, Amit Complex, 474/B, Opp. New
English School, Tilak Road, Sadashiv Peth,
Pune - 30. Phone No. 4486245.

CORPORATE OFFICE

Study Circle, 102, Deecan Vihar,
B.S. Road, Dadar (W), Mumbai - 028.
Phone No. 24362656 Fax : 24325827.

e-mail : studycircleonline2020@gmail.com

visit us at www.studycircleonline.com

© Strictly reserved with the Publishers

- संपादकीय ३
- गोल्डन ग्लोब पुरस्कार २०२२ ८
- जी२० परिषद २०२३ ११
- एमव्ही गंगा विलासचे जलपर्यटन १३
- मिस युनिव्हर्स २०२३ १५
- शतकाच्या अखेरीस ८० टक्के
हिमनद्या नष्ट १७
- शमन पर्यायाने हरितगृह वायू उत्सर्जन
घटवणे १९
- ग्रह LHS 474 B २०
- सौदी अरेबियाच्या नागरिकत्व
नियमांमध्ये बदल २१
- गृहचित्रांमधील ठिपक्यांचा अर्थ २३
- भारताचा ७५ वा सेना दिवस २६
- पोलीस भरती लेखी परीक्षा मार्गदर्शन
शब्दविचार, जाती व नाम ३०
- महत्वाचे -
 - * अब्दुल रहमान मक्की १२
 - * तृतीयपंथ विद्यार्थ्यांच्या
शिक्षणासाठी उपाययोजना १६
 - * जगातील सर्वात वृद्ध महिला
लुसिली रॅडन यांचे निधन १८
 - * भारत-चीन व्यापारात वाढ २९

Printed by Dr. Anand B. Patil STUDY CIRCLE PUBLICATIONS PVT. LTD. at Navbharat Press, Polt
No. 13, Sector-8, Sanpada (E), Navi Mumbai - 400 706.

यशासाठी व्यक्तीमत्वाचा ब्रेकफास्ट

ऐकविसाव्या शतकात विज्ञान – तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीमुळे मानवी जीवनाच्या भौतिक घटकांवर जेवढे परिणाम झाले आहेत. त्यामानाने खूपच कमी परिणाम सामाजिक घटकांवर जेवढे परिणाम झाले आहेत. त्यामानाने खूपच कमी परिणाम सामाजिक घटकावर झालेले दिसतात. पण एकविसाव्या शतकात ही प्रक्रिया बदलण्याची शक्यता असल्याने त्याचा जास्त परिणाम व्यक्तीवरील ताणतणाव वाढण्यात होण्याची शक्यता जास्त आहे. विविध स्पर्धा परीक्षांची तयारी करणाऱ्या विद्यार्थ्यांवरील अभ्यासाचे ओझे, त्यांच्या यशाबाबत आई – वडील व नातलगांच्या / मित्रांच्या असलेल्या अपेक्षा आणि अपेक्षित यश न मिळण्याची विद्यार्थ्यांच्या मनात सतत असलेली भीती या सर्वांचा परिणाम त्या विद्यार्थ्यांच्या प्रकृतीवर होत असतो आणि प्रकृतीची ही दुर्बलता करीयरवर परिणाम करते. किंबहुना बरेच उमेदवार प्रकृतीची दुर्बलता ही त्यांचे अपयश झाकण्याचा एक सोपा पर्याय मानतात. त्यामुळे नेहमीच आपल्या कानावर “माझी प्रकृती ठीक नव्हती म्हणून नाहीतर या परीक्षेतील महत्त्वाचे पद मलाच मिळाले असते.” या प्रकारची वाक्ये पडत असतात. तात्पर्य, आधुनिक जगात शारीरिक व मानसिक प्रकृतीच्या फिटनेसवर सर्वांनी भर द्यायला पाहिजे.

ज्याप्रमाणे स्पर्धा परीक्षांची तयारी करणाऱ्यांना ही समस्या भेडसावते, तशीच ही प्रत्येक व्यक्तीच्या दैनंदिन जीवनात कौटुंबिक, आर्थिक तसेच नोकरीतही प्रबल असते. त्यातूनच व्यक्तीचा ताणतणाव वाढून तिची कार्यक्षमता

कमी होत असते. अशावेळी 'रात्र थोडी सोंगे फार' (हा अनुभव मुख्य परीक्षेच्या तयारीबाबत नेहमीच येतो. या उक्तीचे दडपण व्यक्तीवर सतत येत असते. याचा अंतिम दृश्य परिणाम म्हणजे त्या व्यक्तीकडून तिच्या प्रकृतीची आणखी होणारी अक्षम्य हेळसांड. विशेषतः विद्यार्थ्यांने पदवी परीक्षा उत्तीर्ण केली आणि त्याने तिशीत प्रवेश केला की त्याचा स्टॅमिना आपोआप कमी होण्यास सुरुवात होते. अशावेळी वेळीच सावध झालो नाही, तर त्याचा भावी करीयरवर अनिष्ट परिणाम होण्याची शक्यता असते. हे टाळण्यासाठी खालील 'स्पतसूत्रींचा' वापर रोजच्या दिनक्रमात केल्यास ते निश्चितच उपयुक्त ठरेल. या सूत्रामध्ये व्यक्तीला भेडसावणाऱ्या आरोग्य, वेळेचे नियोजन, निर्णयक्षमता, अभिव्यक्ती आणि जिद्द या सर्वांचा विचार केलेला आहे.

१) बिलीव्ह-इन-ब्रेकफास्ट - दिवसभर उत्साहाने काम करीत राहण्यासाठी आवश्यक असणारी ऊर्जा शरीराला पुरवायची म्हणजे सकाळी योग्य तो ब्रेकफास्ट केलाच पाहिजे. ब्रेकफास्ट म्हणजे किरकोळ स्नॅक्स खाणे असे न समजता संपूर्ण दिवसभर कार्यरत राहण्यासाठी आवश्यक असणारी उत्कृष्ट सुरुवात करणारे ते टॉनिकच असते. ब्रेकफास्ट टाळून आपण शरीराला सकाळी उठल्या उठल्या जी ऊर्जा हवी असते ती नाकारत असतो.

२) पॉझिटिव्ह रेनफोर्समेंट (सकारात्मक दृष्टिकोन) - दिवसाची सुरुवात सकारात्मक विचाराने करा. तुमचा आत्मविश्वास वाढविणारी, तुम्हाला वास्तव जगापासून दूर न नेणारी आणि प्रत्येक अडचणीला धैर्याने तोंड देऊ शकणारी प्रवृत्ती म्हणजेच सकारात्मक शैली. पॉझिटिव्ह थिंकिंग व व्हिझुअलायझेशनमुळे दिवसभर आत्मविश्वास टिकून राहतो. दिवसभर न थकता अभ्यास करायचा असेल तर ज्या परीक्षेची आपण तयारी करीत आहोत. त्यात 'मी पास होणारच' यावर दृढ विश्वास ठेवावयास हवा. बऱ्याचदा काहीजणांना अशा परीक्षेत पूर्वी कष्टपूर्वक खूप तयारी केलेली असूनही अपयश आलेले असते. त्यामुळे परत परत तेच वाचणे आणि तीच परीक्षा देणे याचा त्यांना कंटाळा आलेला असतो. पण एक गोष्ट लक्षात ठेवली पाहिजे की एखादा मुद्दा

तुम्ही जितक्या जास्त वेळी वाचाल, त्या प्रत्येक वेळी तुम्हाला त्या मुद्यातील एक वेगळा, नवा दृष्टिकोन दिसेल.

३) पॉवर स्लिप ट्रीटमेंट – क्रिकेटमहर्षी दि. बा. देवधर त्यांच्या दीर्घायुष्याचे रहस्य सांगताना एकदा म्हणाले होते. “नियमित आहार, नियमित झोप व नियमित व्यायाम, ही माझ्या दीर्घायुष्याची त्रिसुत्र आहे.” झोप न लागलेली रात्र हे वाईट स्वप्न तर असतेच, पण त्याचबरोबर अशी निद्रानाशाची रात्र आपल्या शरीरातील ऊर्जेचे शोषण करून जैवरासायनिक क्रिया बिघडवून टाकते. ही प्रक्रिया दुरुस्त करायची असेल तर त्यासाठी शांत व निर्मळ झोप हेच उत्तर असते. अमेरिकेतील शिकागो विद्यापीठाच्या मेडिकल स्कूलमध्ये संशोधनानुसार झोपेतील अनियमितपणा किंवा निद्रानाश शरीराचे चयापचयन विस्कळीत करीत असल्याने ‘कॉर्टिसोल’ या हार्मोनचे रक्तातील प्रमाण वाढते. हे कॉर्टिसोल व्यक्तीवरील दडपण. टेन्शन तर वाढवतेच, पण ती व्यक्ती प्रत्येक कार्यात सुस्त आणि विसरभोळी होते. स्पर्धा परीक्षांची तयारी करणाऱ्यांनी हे लक्षात घ्यायला हवे.

तुमच्या झोपेत नियमितपणा आणावयाचा असेल, तर दुसऱ्या दिवशी तुम्हाला ज्यावेळी उठावयाचे असेल त्याच्या आठ तास अगोदर अंथरुणावर पडून राहा भले असे करताना पहिल्या दिवशी एकदोन तास झोप लागली नाही तरी चालेल. पण न चुकता एक आठवडा असे करा. समजा असे करूनही तुम्हाला दुसऱ्या दिवशी उठताना अलार्मची गरज पडत असेल, तर मग झोपेचा कालावधी साडेआठ तास करा. इतर कोणाच्या मदतीशिवाय पूर्ण झोप मिळून उठण्याची जोपर्यंत तुम्हाला सवय होत नाही. तोपर्यंत तुम्ही हा प्रकार सातत्याने करा. त्यात खंड पडू देऊ नका. असे करताना दुपारी डुलकी काढायची सवय असेल तर ती २० मिनिटांपेक्षा जास्त असता कामा नये.

४) शरीरास आवश्यक ऊर्जा पुरवठा – लायब्ररीत किंवा जेथे आपण अभ्यास करता तेथे विद्यार्थ्यांना दर तासाला/दोन तासाला चहा/पाणी पिण्यासाठी/लघवीसाठी वारंवार जाण्याची खोड असते. बऱ्याचदा यात मावा/

तंबाखू यासारख्या तलफेचाही समावेश असतो. हे सर्व प्रकार शरीराला ऊर्जा तर पुरवत नाहीतच, उलट त्यामुळे शरीर व्यसनी बनते. शेवटी असे होते की अभ्यासापेक्षा मावा खाण्यासाठी/चहा पिण्यासाठीच आपण अभ्यासिकेत येत असतो की काय असे इतरांना वाटायला लागते. हे टाळण्यासाठी दर चार तासांनी काहीतरी प्रथिनयुक्त किंवा साखरयुक्त स्नॅक्स (सँडविच, बिस्किटे, घरून डबा आणला असेल तर उत्तमच) खावा. शक्यतो चहा/कॉफी/थम्सअप टाळावे. कारण जितक्या वेळा आपण चहा/कॉफी/पाणी पितो त्याच्या दुप्पटवेळा आपण लघवीसाठी उठतो. म्हणजे हा सर्व प्रकार अभ्यासापेक्षा टाईमपास करण्याचाच ठरतो.

५) गेट वॉटर लॉग्ड – जास्त परिश्रम केले की त्या व्यक्तीला कोरड पडते, तिला तहान लागते. इतर कोणत्याही कारणाशिवाय परिश्रमामुळे लागलेली तहान चांगलीच असते. ही भागविण्यासाठी ठरावीक अंतराने ८ ते १० ग्लास पाणी दिवसभरातून प्यावे. असे पाणी शरीराला आवश्यकच असते. शक्य झाल्यास काकडी/पपई/कलिंगड यासारखी फळे खावीत. (मुंबईसारख्या शहरात नाक्या-नाक्यावर ५ रु/१० रु. ला अशी मिक्स फुटस् मिळतात.)

६) लाईट – मॅजिक (सूर्यस्नान) – सूर्यप्रकाश हा मानवी शरीराच्या 'इंटरनल क्लॉक' वर सातत्याने प्रभाव टाकत असतो. मानवी शरीर सूर्यप्रकाशाच्या वापराशिवाय अस्तित्वातच राहू शकले नसते. त्यामुळे दुपारच्या वेळी ५ – १० मिनिटे तरी सूर्यप्रकाश अंगावर घ्यायलाच हवा. विशेषतः कॉम्प्युटर क्षेत्रात काम करणाऱ्यांसाठी याची जास्त गरज आहे. या लाईट थेरपीमुळे शरीरातील सर्व पेशी प्रफुल्लित होतात. सूर्यप्रकाश मानवी शरीरास कधी उठायचे आणि कधी कामास सुरुवात करायची व कधी घरी जायचे याची सवय लावत असतो.

७) ऑप्लाय प्रेशर – व्यक्तीला सतत प्रोत्साहित करण्याची किमया शोधणार शास्त्र म्हणजे अॅक्युप्रेशर आपल्या अंगठ्याच्या तळव्याकडील भागावर २० ते ३० सेकंदभर दोन बोटांनी दाब दिल्यास 'अॅड्रेनल रिफ्लेक्स' द्वारे होणारी हानी टाळता येते. त्यातून 'कंटाळा येण्यावर' आपण बंदी घालू शकतो.

हा अँक्युप्रेशरचा व्यायाम नियंत्रित केल्यास अभ्यासात कंटाळा येत नाही. वरील सूचनावजा मार्गदर्शक सूत्रांचा वापर व्यक्तीला सतत प्रफुल्लित व कार्यरत ठेवण्यासाठी खूपच होतो. मुख्य म्हणजे यामुळे व्यक्तीला चांगल्या सवयी लागून ती निरोगी तर बनतेच, पण त्याचबरोबर ठरविलेले उद्दिष्ट गाठणारी वास्तववादी तरुण/तरुणी अशी त्याची /तिची प्रतिमा तयार होते. या प्रतिमा निर्मितीमुळे व्यक्तीतील संकुचित वृत्ती, कोडगेपणा, असूया, ईर्ष्या यासारख्या प्रवृत्तींवर मात करता येते. त्यातूनच व्यक्तीतील विनयशीलता, सहनशीलता व निर्णयक्षमता विकसित होते. थोडक्यात थोड्याफार चांगल्या दिनक्रमाने आपण असाध्य ते साध्य करू शकतो.

धन्यवाद.

- डॉ. आनंद पाटील,
संचालक, स्टडी सर्कल

गोल्डन ग्लोब पुरस्कार २०२२

कलो झाओ यांचा **नोमॅडलँड**, सॅशा बॅरॉन कोहेन यांचा **बोराट स्बिस्कॅंट** मुव्ही फिल्म (विनोदी गटात) या चित्रपटांनी गोल्डन ग्लोब पुरस्कारात बाजी मारली आहे. नोमॅडलँड हा सर्वोत्कृष्ट चित्रपट ठरला. करोना साथीमुळे आभासी पातळीवर हा पुरस्कार कार्यक्रम झाला. **झाओ** या चिनी अमेरिकी निर्मात्या असून त्यांना उत्कृष्ट दिग्दर्शकाचाही पुरस्कार मिळाला आहे. गोल्डन ग्लोब पुरस्कार पटकावणाऱ्या त्या आशियायी वंशाच्या पहिल्या महिला दिग्दर्शक आहेत.

नोमॅडलँड या चित्रपटात फ्रान्सेस मॅकडॉरमंड यांनी नोकरी गेल्यानंतर रस्त्यावर आलेल्या एका विधवेची भूमिका साकारली असून व्हेनिस चित्रपट महोत्सवात हा चित्रपट दाखवण्यात आला होता. त्याला युरोपीय महोत्सवातही गोल्डन लायन पुरस्कार मिळाला होता.

RRR सिनेमातील नाटु नाटु गाण्याने जगप्रसिद्ध गोल्डन ग्लोब पुरस्कार सोहळ्यात बेस्ट ओरिजिनल सॉन्गसाठी गोल्डन ग्लोब्स पुरस्कार मिळवला. एम एम केरावनी यांनी हे गाणं संगीतबद्ध केलंय. भारतीय गाण्याची आणि सिनेमाची जागतिक स्तरावर दखल घेतल्याने एम एम केरावनी यांच्यावर कौतुकाचा वर्षाव होत आहे. केरावनी यांच्याआधी आणखी एका भारतीय संगीतकाराने गोल्डन ग्लोब पुरस्कारावर नाव कोरले होते ते म्हणजे संगीतकार ए . आर. रेहमान.

ब्लॅक पॅंथरमधील **चॅडविक बोसमन** यांना मरणोत्तर गौरवण्यात आले असून त्यांनी ट्रम्पेट वादक लेव्ही यांची भूमिका **मा रेनीज ब्लॅक बॉटम** या

चित्रपटात साकारली होती. बोसमन यांचा गेल्या वर्षी वयाच्या ४३व्या वर्षी आतड्याच्या कर्करोगाने मृत्यू झाला होता. बोसमन यांच्या पत्नी सिमोनी लेडवर्ड यांनी हा पुरस्कार स्वीकारला.

दी युनाटेड स्टेट्स व्हर्सस हॉलीडे या चित्रपटासाठी अँड्रू डे यांनी उत्कृष्ट अभिनेत्रीचा पुरस्कार पटकावला आहे. तिने गायिका बिली हॉलीडेची भूमिका साकार केली होती.

हॉलिवूड फॉरेन प्रेस असोसिएशन या संघटनेवर गोल्डन ग्लोब पुरस्कारात कृष्णवर्णीयांना स्थान देत नसल्याची टीका होत होती, त्यामुळे यावर्षी काही कृष्णवर्णीयांनाही गौरवण्यात आले आहे. टिना फे व अमी पोहियर यांनी न्यूयॉर्क व लॉसएंजल्स येथून या कार्यक्रमाचे संचालन केले.

हॉलिवूड फॉरेन प्रेस असोसिएशन या संघटनेत ९० टक्के आंतरराष्ट्रीय कृष्णवर्णीयेतर पत्रकार असून दरवर्षी हे पुरस्कार त्या संघटनेकडून दिले जातात.

रोसामंड पाइक यांना **आय केअर नॉट** चित्रपटासाठी उत्कृष्ट अभिनेत्रीचा पुरस्कार देण्यात आला. कोहेन यांचा **बोराट** हा चित्रपट सर्वोत्कृष्ट विनोदी चित्रपट ठरला.

डॅनियल कालुया यांना उत्कृष्ट सहायक अभिनेत्याचा पुरस्कार जाहीर करण्यात आला. **जॉडी फोस्टर** हिला उत्कृष्ट सहायक अभिनेत्रीचा पुरस्कार मिळाला. उत्कृष्ट पटकथेचा पुरस्कार **अरॉन सोरकिन** यांना **दी ट्रायल ऑफ दी शिकागो ७'** या चित्रपटासाठी देण्यात आला. कोरियन अमेरिकन चित्रपट **मिनारी** हा वादग्रस्त असूनही उत्कृष्ट परदेशी चित्रपट ठरला आहे. जेमी फॉक्स यांना **सोल** या चित्रपटासाठी उत्कृष्ट संगीताचा पुरस्कार मिळाला. **दी लाइफ अहेड** या चित्रपटातील गीताला उत्कृष्ट गाण्याचा पुरस्कार मिळाला. नेटफ्लिक्सच्या **दी क्राऊनला** चार पुरस्कार मिळाले, त्यात **एम्मा कोरिन** उत्कृष्ट अभिनेत्री तर **जोश ओकॉनर** उत्कृष्ट अभिनेता ठरला आहे. मार्गरेट थॅचर यांच्या भूमिकेसाठी गिलीयन अँडरसन यांना उत्कृष्ट सहायक अभिनेत्रीचा पुरस्कार मिळाला. स्टार वॉर अभिनेता **जॉन बोयेगा** याला उत्कृष्ट अभिनेत्याचा

पुरस्कार मिळाला. वयाच्या ७७व्या वर्षी कोरिअन अभिनेते **ओ येओंग सु** यांना स्क्रिड गेमसाठी सर्वोत्कृष्ट सहाय्यक अभिनेत्याचा पुरस्कार मिळाला.

पुरस्काराचे मानकरी -

- * उत्कृष्ट चित्रपट (नाटय) – नोमॅडलँड
- * उत्कृष्ट चित्रपट (संगीत – विनोदी) – बोराट सबसिक्रेन्ट मुव्ही फिल्म
- * उत्कृष्ट दिग्दर्शक – क्लो झाओ (नोमॅडलँड)
- * उत्कृष्ट अभिनेत्री (नाटय) – अँड्रू डे (दी युनायटेड स्टेट्स व्हर्सस बिली हॉलिडे)
- * उत्कृष्ट अभिनेता (नाटय) – चॅडविक बोसमन (मा रेनीज ब्लॅक बॉटम)
- * उत्कृष्ट अभिनेत्री (सांगीतिक – विनोदी) – रोझमंड पाइक (आय केअर अ लॉट)
- * उत्कृष्ट अभिनेता (सांगीतिक – विनोदी) – सॅशा बॅरॉन कोहेन (बोराट सबसिक्रेन्ट मुव्ही फिल्म)
- * उत्कृष्ट सहाय्यक अभिनेत्री – जॉडी फॉस्टर (द मॉरिटनियम)
- * उत्कृष्ट सहाय्यक अभिनेता – डॅनियल कालुया (जुडास अँड दी ब्लॅक मसिहा)
- * उत्कृष्ट पटकथा – अॅरॉन सोरकिन (द ट्रायस ऑफ दी शिकागो)
- * उत्कृष्ट परदेशी चित्रपट – मिनारी
- * उत्कृष्ट सचेतपट – सोल
- * उत्कृष्ट मूळ संगीत – सोल
- * उत्कृष्ट मूळ गाणे – लो सी (द लाइफ अहेड)
- * उत्कृष्ट दूरचित्रवाणी मालिका (नाटय) – द क्राउन
- * उत्कृष्ट दूरचित्रवाणी मालिका (सांगीतिक – विनोदी) – शीट्स क्रीक
- * उत्कृष्ट दूरचित्रवाणी चित्रपट – द क्रीन्स गॅम्बिट
- * उत्कृष्ट अभिनेत्री (नाटय) जोरा ओकॉनर (दी क्राउन)
- * उत्कृष्ट अभिनेत्री (सांगीतिक – विनोदी) – कॅथरिन ओ हारा
- * उत्कृष्ट अभिनेता (सांगीतिक व विनोदी) – जॅसन सुडेकीस (टेड लासो)

G20 परिषद २०२३

जी-२० परिषदेला पुणे येथे जानेवारी २०२३ मध्ये सुरुवात होत आहे. केंद्रीय मंत्री नारायण राणे यांनी या परिषदेचे उद्घाटन केले. प्रथम इन्फ्रास्ट्रक्चर वर्किंग ग्रुप (IWG) ची दोन दिवसीय बैठक सुरु होणार आहे. या बैठकीत सहभागी होणारे देश आणि संस्था पायाभूत सुविधांमधील गुंतवणुकीच्या विविध पैलूंवर विचारमंथन करतील.

IWG सदस्य राष्ट्रे, अतिथी राष्ट्रे आणि भारताने आमंत्रित केलेल्या आंतरराष्ट्रीय संस्थांचे ६५ प्रतिनिधी या बैठकीत सहभागी होतील. यादरम्यान ते भारताच्या जी-२० अध्यक्षतेखाली २०२३ च्या पायाभूत सुविधांच्या अजेंडावर चर्चा करतील.

जी-२० म्हणजे काय ?

जी-२० म्हणजे ग्रुप ऑफ २०. हा जगातला प्रमुख विकसित आणि विकसनशिल देशांचा राष्ट्राट आहे. १९९९ साली या राष्ट्राटाची स्थापना करण्यात आली होती. पूर्व आशिया आणि आग्नेय आशियात १९९७ साली आलेल्या आर्थिक संकटाच्या पार्श्वभूमीवर जी-२० गट उदयास आला. **एखाद्या जागतिक आर्थिक संकटाचा सामना करण्यासाठी प्रमुख देशांनी एकत्र येऊन प्रयत्न करावेत हा त्यामागचा हेतू होता.**

सुरुवातीला केवळ या देशांचे अर्थमंत्री आणि तिथल्या केंद्रीय बँकांचे गव्हर्नर एकत्र येऊन आर्थिक प्रश्नांवर चर्चा करायचे. मात्र २००८ च्या आर्थिक संकटानंतर या देशांचे राष्ट्रप्रमुख वर्षापासून एकदा जी-२० लीडर्स समिट म्हणजे राष्ट्रप्रमुखांच्या परिषदेत सहभागी होऊ लागले.

जी-२० राष्ट्रगटाचे सदस्य - भारतासह अशा एकूण १९ देशांचा समावेश यात आहे. युरोपियन युनियन ही संघटना या राष्ट्रगटातला विसावा सदस्य आहे. अर्जेन्टिना, इंडोनेशिया, सौदी अरेबिया, ऑस्ट्रेलिया, भारत, दक्षिण आफ्रिका, ब्राझील, इटली, तुर्की, कॅनडा, जपान, ब्रिटन, चीन, दक्षिण कोरिया, अमेरिका, फ्रांस, मेक्सिको, युरोपियन युनियन, जर्मनी रशिया

जी-२० राष्ट्रगटाचे महत्व - महत्वाचे म्हणजे जगातली ६० टक्के लोकसंख्या जी-२० राष्ट्रंमध्ये राहाते. जागाच्या एकूण जीडीपीच्या ८५ टक्के जीडीपी या देशांतून येतं. जागतिक व्यापारातील ७५ टक्क्यांहून अधिक व्यापार जी-२० देशांत एकवटला आहे. जी-२० हे जी-७ या औद्योगिक देशांच्या राष्ट्रगटाचं विस्तारीत रूप मानलं जातं. विकसनशील आणि मध्यम उत्पन्न असलेल्या देशांना सामावून घेऊन जगाच्या अर्थव्यवस्थेला स्थिरता देणं हा या गटाचा उद्देश आहे. ●●●

अब्दुल रहमान मक्की

महत्वाचे

संयुक्त राष्ट्र सुरक्षा परिषदेने १६ जानेवारी २०२३ रोजी भारतात तसेच आंतरराष्ट्रीय स्तरावर अनेक दहशतवादी कारवाया करणारा पाकिस्तानमधील दहशतवादी आणि लष्कर-ए-तैयबाचा प्रमुख हाफिज सईदचा मेहुणा अब्दुल रहमान मक्की याला ISIL अंतर्गत जागतिक दहशतवादी म्हणून घोषित केले. तीन वर्षांपासून भारत या प्रयत्नात होता. मात्र, चीन संयुक्त राष्ट्र सुरक्षा परिषदेत याला विरोध करत असल्याने हा प्रस्ताव फेटाळला जात होता. पुन्हा भारताने संयुक्त राष्ट्र संघाच्या सुरक्षा परिषद समितीत अल-कायदा आणि संबंधित दहशतवाद्यांच्या यादीत मक्कीला प्रतिबंधित करण्याचा प्रस्ताव मांडला होता. अखेर चीनने याला मंजूरी दिल्याने सुरक्षा परिषदेने मक्कीला आंतरराष्ट्रीय दहशतवादी म्हणून घोषित केले आहे. त्यामुळे आता मक्कीच्या संपत्तीवर आणि प्रवासावर टाच येणार आहे. चीनने मक्कीला आंतरराष्ट्रीय दहशतवादी ठरवण्यास मंजूरी दिल्याने पाकिस्तानला मोठा धक्का बसला आहे.

एमव्ही गंगा विलासचे जलपर्यटन सुरु

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी नदीतून सर्वाधिक अंतर प्रवास करणारे जहाज (कूझ) एमव्ही गंगा विलासला १३ जानेवारी २०२३ रोजी आभासी पद्धतीने हिरवा झेंडा दाखविला. यावेळी उत्तर प्रदेशचे मुख्यमंत्री योगी आदित्यनाथ, केंद्रीय मंत्री सर्वानंद सोनोवाल आदी उपस्थित होते.

हे कूझ भारत व बांगलादेशातील २७ नदीमार्गामधून ५१ दिवसांत ३,२०० कि.मी. प्रवास करणार आहे. भारतातील पाच राज्यांतून याचा प्रवास होईल. भारतीय बनावटीचे हे असे पहिल्या प्रकारचे जहाज असून वाराणसीहून जहाजाचा प्रवास सुरु झाला. ते बांगलादेशमार्गे आसाममधील दिब्रूगडला जाईल. पंतप्रधान मोदींनी, गंगा नदीत जहाजाची अशा प्रकारची सेवा सुरु होणे, हा ऐतिहासिक क्षण आहे. त्यामुळे, देशात पर्यटनाचे नवे युग सुरु झाले आहे. या जहाजामुळे पर्यटनाला चालना मिळेल तसेच रोजगाराच्या नवीन संधीही निर्माण होतील. देशात अशा आणखी नवीन जहाजांची निर्मिती केली जात असल्याचे सांगत परदेशी पर्यटकांनाही त्यांनी आमंत्रण दिले असे मत स्पष्ट केले.

जहाजाची वैशिष्ट्ये -

एमव्ही गंगा विलास या जहाजाला तीन डेक असून अलिशान सुविधा आहेत. एकावेळी ३६ पर्यटक प्रवास करू शकतात. जहाजाच्या पहिल्या प्रवासात सिंगापूरमधील ३२ पर्यटक सहभागी झाले आहेत. देशातील सर्वोत्कृष्ट पर्यटन स्थळे जगासमोर आणली जातील.

सुमारे ५१ दिवसांच्या प्रवासात ५० ठिकाणांना पर्यटक भेट देतील. त्यात जागतिक वारसा स्थळांच्या ठिकाणांसह, राष्ट्रीय उद्याने, नद्यांवरील घाट आणि पाटना (बिहार), साहिबगंज (झारखंड), कोलकता (बंगाल), ढाका (बांगलादेश) आणि गुवाहाटी (आसाम) आदी शहरांची सफरही पर्यटकांना घडविली जाईल.

नद्यांमधील या जलप्रवासामुळे पर्यटकांना भारत आणि बांगलादेशच्या कला, संस्कृती, इतिहास आणि अध्यात्माची ओळख होईल, असेही अधिकृत निवेदनात म्हटले आहे. या अलिशान जहाजासाठी प्रतिदिन २५ ते ५० हजार रुपये तिकीट असून संपूर्ण प्रवासासाठी प्रत्येक प्रवाशाला २० लाख रुपये खर्चावे लागतील.

फाईव्ह स्टार लक्झरी सुविधा असलेल्या या क्रूझमध्ये पर्यटकांसाठी खास सुविधा आहेत. १८ सुट, स्पा सेंटर, रेस्टॉरंट, जिम, हॉलसह भरपूर सुविधा आहे. शिवाय सनबाथसाठी विशेष सोय करण्यात आलेली आहे. या क्रूझचं भाडं लाखोंमध्ये आहे तरीही दोन वर्षांपर्यंत बुकिंग फुल झालेल्या आहेत. महत्त्वाचं म्हणजे विदेशी पर्यटक या क्रूझचा आनंद घेण्यासाठी पुढे आहेत

टेंट सिटी : पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी वाराणसी येथील गंगेच्या काठावर वसविण्यात आलेल्या तंबूंच्या शहराचे अर्थात टेंट सिटीचे व्हर्च्युअल पद्धतीने उद्घाटन केले. त्याचप्रमाणे त्यांनी सुमारे एक हजार कोटी रुपयांच्या जलमार्ग प्रकल्पाचे भूमीपूजन देखील केले. येथील पर्यटनाला चालना देण्यासाठी गंगेच्या घाटावर टेंट सिटीची निर्मिती करण्यात आली असून पर्यटकांना विविध घाटांवरून नावेमधून टेंट सिटीला जाता येणार आहे. या अत्याधुनिक सुखसोयींनीयुक्त या तंबूमध्ये पर्यटकांना शास्त्रीय संगीताचाही आस्वाद घेता येईल. त्याचप्रमाणे येथे पर्यटकांसाठी योगासनांच्या विशेष सत्रांचे देखील आयोजन करण्यात येईल.

मिस युनिव्हर्स २०२३ आरबोनी गॅब्रिएल

जगभरातील ८४ स्पर्धकांना मागे टाकत यूएसएच्या आरबोनी गॅब्रिएल (R'Bonney Gabriel) हिने ७१व्या मिस युनिव्हर्स पेजेंटचे विजेतेपद पटकवले आहे. गॅब्रिएलच्या रूपात जगाला नवी मिस युनिव्हर्स मिळाली आहे. १५ जानेवारीला न्यू ऑर्लिन्स येथे पार पडलेल्या भव्य दिव्य कार्यक्रमात यंदाचा मिस युनिव्हर्स किताब जाहीर करण्यात आला.

भारताच्या हरनाझ कौर सिंधू हिने नव्या मिस युनिव्हर्सला मानाचा मुकुट देऊन गौरवले. व्हेनेझुएलाची अमांडा डुडामेल पहिली तर डॉमिनिकन रिपब्लिकची आंद्रेना मार्टिनेझ दुसरी उपविजेता ठरली. तर, भारतीय दिविता रायने टॉप १६ मध्ये स्थान मिळवले.

आरबोनी गॅब्रिएलचा जन्म सॅन अँटोनेयो, टेक्सास येथे २० मार्च १९९४ रोजी झाला. ती रेमिजिओ बोनझोन उर्फ आर. बोन गॅब्रिएल यांची मुलगी आहे जे मूळचे फिलिपिन आहेत. जे नंतर अमेरिकेत स्थलांतरित झाले होते. त्यांच्या आईचे नाव डाना वॉलकर आहे, ज्या की अमेरिकन आहेत.

गॅब्रिएल ही अमेरिकेतील ह्यूस्टन टेक्सासची रहिवासी आहे. अन्य गॅब्रिएलने २०२२ मध्ये मिस टेक्सासचा किताब जिंकून इतिहास रचला होता. ती मूळ फिलिपीन्स असणाऱ्यांपैकी पहिली अमेरिकन होती जिने हा किताब जिंकला होता. इतकंच नाही तर आर बोनी गॅब्रिएल ही एक प्रोफेशनल फॅशन डिझायनरदेखील आहे. वयाच्या १५ व्या वर्षापासून तिने शिवणकाम सुरू केले होते. यानंतर तिने आपल्या छंदाला अनुसरून शिक्षण घेतले आणि २०१८

मध्ये यूनिवर्सिटी ऑफ नॉर्थ टेक्सास येथून फॅशन डिझाइनमध्ये पदवी मिळवली. फॅशन डिझायनिंगसोबतच आर बोनी गॅब्रिएलने मॉडेलिंगमध्येही आपला करिष्मा दाखवला आहे. मिस युनिव्हर्स होण्याअगोदर आर बोनी गॅब्रिएलने मिस यूएसचा किताबही जिंकला आहे.

गॅब्रिएलला कपडे रिसाइकल करण्याचाही छंद आहे. २०२२ मध्ये मिस टेक्सास अमेरिकेसाठी तिने जो पोशाख परिधान केला होता, तो एका जुन्या कोटपासून तयार करण्यात आला होता, ज्याचे डिझाईनिंग तिने स्वतः केले होते.

तृतीयपंथी विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणासाठी उपाययोजना

महत्वाचे

शालेय शिक्षण प्रक्रियेत तृतीयपंथी विद्यार्थ्यांचे सहजतेने एकत्रीकरण करण्यासाठी झराष्ट्रीय शिक्षण संशोधन आणि प्रशिक्षण परिषदेने (एनसीईआरटी) विविध उपाययोजना हाती घेतल्या आहेत. तृतीयपंथी विद्यार्थ्यांसाठी लिंगभाव विरहित गणवेश, तृतीयपंथी समावेश अभ्यासक्रम, सुरक्षित स्वच्छतागृह या विविध सुविधांसह लिंगआधारित हिंसा रोखण्यासाठीच्या उपाययोजना करण्याच्या शिफारशी एनसीईआरटीने आपल्या अहवालात केल्या आहेत.

एनसीईआरटीच्या लिंग अभ्यास विभागाच्या प्रमुख ज्योत्सना तिवारी यांच्या नेतृत्वाखालील १६ सदस्यीय समितीने यासंबंधी मसुदा तयार केला आहे. तृतीयपंथी विद्यार्थ्यांना विशिष्ट पोशाख आरामदायी वाटत नाही. त्यामुळे त्यांना सोईस्कर होईल, अशा गणवेशाचा वापर करण्याची शिफारस करण्यात आली आहे. शाळांतील सर्व शैक्षणिक, सांस्कृतिक किंवा क्रीडा उपक्रमांत सहभाग घेताना हे गणवेश अडचणीचे ठरणार नाहीत याकडे लक्ष देण्यात येणार आहे. त्याशिवाय क्रीडा आणि अभ्यासक्रमेतर उपक्रमांमध्ये सहभाग वाढवा, गुंडगिरी आणि छळ यांविरोधात व्यक्त होणे यासाठी विविध उपाययोजना करण्यात येणार आहेत.

शतकाच्या अखेरीस ८० टक्के हिमनद्या नष्ट

जीवाश्म इंधनाचा मोठ्या प्रमाणात वापर सुरुच राहिल्यास या शतकाच्या अखेरपर्यंत अस्तित्वात असलेल्या एकूण हिमनद्यांपैकी ८० टक्के हिमनद्या नष्ट होतील, असा इशारा एका अभ्यास अहवालाद्वारे देण्यात आला आहे. अमेरिकेतील कार्निज मेलॉन विद्यापीठातील पर्यावरण अभियांत्रिकी विभागातील प्राध्यापक डेव्हिड रॉस यांच्या अध्यक्षतेखालील संशोधकांनी हा अभ्यास अहवाल तयार केला आहे. हवामान बदलाच्या वेगानुसार, या शतकाच्या शेवटाला हिमनद्यांच्या एकूण आकारमानापैकी २६ ते ४१ टक्के आकारमान घटेल, असा अंदाज अभ्यास अहवालात मांडण्यात आला.

हा अहवाल तयार करताना जागतिक तापमानवाढीमुळे होणाऱ्या संभाव्य बदलांचाही परिणाम लक्षात घेण्यात आला आहे. तापमानवाढ रोखण्याचे कसोशीने प्रयत्न झाले तरीही, म्हणजे हरितगृह वायूंचे कमीत कमी उत्सर्जन होऊन तापमानवाढ दीड अंश सेल्सिअसपर्यंतच मर्यादित राहिली, तरीही हिमनद्यांचे २५ टक्के आकारमान घटेल आणि ५० टक्के हिमनद्या नाहीशा होतील, असा अंदाज अहवालात मांडण्यात आला आहे.

नाहीशा होण्याची शक्यता असलेल्या हिमनद्यांमध्ये एक चौरस किलोमीटरपेक्षा कमी आकारमान असलेल्या छोट्या हिमनद्यांची संख्या अधिक असेल. या हिमनद्या छोट्या असल्या तरी त्या नष्ट झाल्याने स्थानिक भागातील जलचक्रावर, पर्यटनावर आणि मानवी संस्कृतीवरही विपरीत परिणाम होईल, असा इशारा

अहवालात देण्यात आला. मध्य युरोप, कॅनडाचा पश्चिम भाग व अमेरिकेत अशा हिमनद्यांची संख्या अधिक असल्याने याच भागाला फटका बसू शकतो.

वातावरणातील बदलाचा हिमनद्यांवर अत्यंत धिम्या गतीने प्रभाव पडतो, असे प्रा. डेव्हिड रॉस यांनी सांगितले. हिमनद्या या अत्यंत संथगतीने वाहणाऱ्या नद्या असतात. हरितगृह वायूंचे उत्सर्जन आता कमी केले तरी, त्यामुळे यापूर्वी हवेत मिसळलेले वायू काढून टाकले जाणार नाहीत. त्यामुळे हवेत आधीपासूनच असलेल्या हरितगृह वायूंमुळे पर्यावरणावर होत असलेला परिणामही अचानक थांबणार नाही. म्हणजेच, उत्सर्जन थांबविले तरीही त्याचा हिमनद्यांवर सकारात्मक परिणाम होण्यास ३० ते १०० वर्षे लागतील, अशी माहिती अभ्यास अहवालात देण्यात आली आहे.

जगातील सर्वात वृद्ध महिला लुसिली रॅडन यांचे निधन

महत्वाचे

जगातील सर्वात वृद्ध महिला फ्रेंच नन लुसिली रॅडन यांचे १७ जानेवारी २०२३ रोजी निधन झालं. त्या ११८ वर्षांच्या होत्या. त्यांनी फ्रान्सच्या टुलॉन शहरात अखेरचा श्वास घेतला.

२०२२ मध्ये जगातील सर्वात वृद्ध व्यक्ती **जपानच्या केन तनाका** यांचं निधन झालं. त्या ११९ वर्षांच्या होत्या. तनाकांच्या मृत्यूनंतर, ११८ वर्षीय सिस्टर लुसिली रॅडन जगातील सर्वात वृद्ध व्यक्ती बनली. त्यांना सिस्टर आंद्रे या नावानंही ओळखलं जात होतं. त्यांचा जन्म १९०४ मध्ये फ्रेंच शहरात अल्सेस इथं झाला. रॅडन १९ वर्षांची असताना कॅथलिक बनली. आठ वर्षांनंतर ती नन बनली.

शमन पर्यायाने हरितगृह वायू उत्सर्जन घटवणे

जागतिक स्तरावर विविध प्रकारचे शमन पर्याय लागू केल्यास हरितगृह वायू उत्सर्जन लक्षणीयरीत्या कमी होऊ शकते, असा निष्कर्ष कॅनडा येथील मॅकगिल विद्यापीठाच्या नेतृत्वाखालील संशोधकांच्या पथकाने काढला आहे.

जगातील सुमारे एक चतुर्थांश वीज नैसर्गिक वायूवर आधारित ऊर्जाप्रकल्पांमधून निर्माण होते. यामुळे जागतिक हरितगृह वायू उत्सर्जन आणि हवामानबदलावर त्याचा मोठा परिणाम दिसून येतो. नैसर्गिक वायूवर आधारित ऊर्जाप्रकल्प सुमारे दहा टक्के ऊर्जासंबंधित उत्सर्जनासाठी जबाबदार आहेत. आता मॅकगिल विद्यापीठाच्या नेतृत्वाखालील संशोधकांच्या चमूने देशानुसार उत्सर्जनाचे प्रमाण मोजण्यासाठी जगभरातील १०८ देशांची माहिती जमविली आहे.

वायूवर चालणाऱ्या ऊर्जेच्या जीवनचक्रातून एकूण जागतिक कार्बन डायऑक्साइड उत्सर्जनाचे प्रमाण दरवर्षी ३.६ अब्ज टन आहे. तसेच जागतिक स्तरावर विविध प्रकारच्या शमन पर्यायांची अंमलबजावणी केल्यास सुमारे ७१ टक्क्यांनी हे उत्सर्जन कमी केले जाऊ शकते, असा निष्कर्ष या चमूने काढला. अधिक कार्यक्षम वनस्पतींद्वारे हरितगृह वायू उत्सर्जन लक्षणीयरीत्या कमी केले जाऊ शकते. अमेरिका, रशिया, इराण, सौदी अरेबिया आणि जपान, हे देश जगभरातील सर्वात मोठे गॅस उत्पादक आणि ग्राहक आहेत. त्यामुळे शमन करण्याची सर्वात मोठी म्हणजेच ३९ टक्के क्षमता या पाच सर्वात मोठ्या उत्सर्जनकर्त्यांमध्ये आहे. सध्याच्या उत्सर्जन पातळीपासून ते उत्सर्जन कमी करण्यासाठी महत्त्वपूर्ण प्रयत्नांची आवश्यकता आहे, मात्र हरितगृह वायूचे उत्सर्जन करणाऱ्या देशांची ओळख करून त्यांचे उत्सर्जन कमी करण्यासाठी धोरणात्मक कारवाई केली जाऊ शकते, असेही या अभ्यासात म्हटले आहे.

ग्रह

LHS 474 B

मेरीलॅंडमधील जॉन्स हॉपकिन्स युनिव्हर्सिटी अप्लाइड फिजिक्स लॅबोरेटरीमधील खगोलशास्त्रज्ञ केव्हिन स्टिव्हनसन आणि जॅकोब लस्टिंग-येगेर यांच्या नेतृत्वाखालील पथकाने पृथ्वीपासून साधारणपणे १५ लाख किलोमीटर दूर अवकाशाच्या निर्वातात एक वर्षापासून अधिक काळ असलेल्या जेम्स बेव टेलिस्कोपने आपल्या सौरमालेबाहेर पहिल्या ग्रहाचा शोध लागला आहे. अमेरिकन स्ट्रॉनॉमिकल सोसायटीच्या २४१वी बैठक सिएटलमध्ये ११ जानेवारी २०२३ रोजी आयोजित करून त्यात या शोधाची माहिती देण्यात आली. **एलएचएस ४७४ बी** असे या नव्या ग्रहाचे नाव आहे.

सूर्यमालेबाहेरील पृथ्वीच्या आकाराच्या ग्रहावरील वातावरणाचे वर्णन करण्यास जेम्स बेव टेलिस्कोपने सक्षम आहे, हे या दुर्बिणीचे वैशिष्ट्य आहे. वेबच्या ट्रान्समिशन स्पेक्ट्रमद्वारे एलएचएस ४७४ बी वरील वातावरणाचे निरीक्षण करण्यात येत आहे. सौरमालेबाहेरील या ग्रहावर वातावरण आहे, का याचा शोध शास्त्रज्ञ घेत आहेत.

एलएचएस ४७४ बी

आकार : पृथ्वीएवढा पृथ्वीपासून तुलनेने जवळ

अंतर : पृथ्वीपासून ४१ प्रकाशवर्षे

पृथ्वीप्रमाणे वातावरण असण्याची शक्यता कमी

शनीचा चंद्र टायटनप्रमाणे एलएचएस ४७४ बी वर मिथेनचे जाड आवरण असू शकते.

हा ग्रह त्याच्या ताऱ्याभोवती फक्त दोन दिवसांत एक प्रदक्षिणा पूर्ण करतो आपल्या सूर्यमालेतील ग्रहांच्या तुलनेत नवा ग्रह त्याच्या ताऱ्याजवळ असला तरी लाल रंगातील त्याच्या लघुग्रहाचे तापमान सूर्यापेक्षा निम्मे आहे.

सौदी अरेबियाच्या नागरिकत्व नियमांमध्ये बदल

सौदी अरेबियाचे क्राउन प्रिन्स आणि पंतप्रधान मोहम्मद बिन सलमान यांनी सौदी अरेबियाच्या नागरिकत्व कायद्याच्या कलम ८ मध्ये बदल करण्यास मान्यता दिली आहे. सौदी अरेबियाने नागरिकत्व नियमांमध्ये राजे सलमान बिन अब्दुल अझीझ यांनी शाही हुकूम जारी करून महत्त्वपूर्ण बदल केले असून नागरिकत्वासाठी नवीन नियम तयार केले आहेत. एखाद्या व्यक्तीला सौदी अरेबियाचे नागरिकत्व कधी मिळू शकते, या तरतुदी त्यांनी नमूद केल्या आहेत. हा बदल कोणाचे नागरिकत्व काढून घेण्यासाठी नसून ते देण्यासाठी करण्यात आल्याचे स्पष्ट केले.

सौदीमध्ये नागरिकत्वाच्या नियमांमध्ये बदल : सौदी अरेबियाच्या सरकारने देशातील नागरिकत्वाबाबत मोठा बदल केला आहे. नवीन नियमांनुसार, परदेशी पुरुषांशी विवाह केलेल्या सौदी महिलांची मुले, १८ वर्षांची झाल्यानंतर नागरिकत्वासाठी अर्ज करू शकतात. शाही आदेशानंतर नागरिकत्व कायद्याच्या कलम ८ मध्ये सुधारणा करण्यात आली आहे.

जर वडील सौदी अरेबियाचे नागरिक असतील तर मुलाला आपोआप नागरिकत्व मिळते. दुसरीकडे, जर आई सौदी अरेबियाची नागरिक असेल आणि वडील परदेशी असतील तर मुलांना १८ वर्षानंतर नागरिकत्व मिळू शकेल.

नागरिकत्व मिळवण्यासाठी काही अटी प्रभावी असतील. उदाहरणार्थ, मुलाचा जन्म फक्त आखाती देशांमध्येच झाला पाहिजे. यासोबतच त्याचे चारित्र्यही चांगले असावे.

त्या मुलांवर फौजदारी खटले प्रलंबित नसावेत आणि त्यांना अरबी भाषेचे ज्ञान असावे. जर त्यांनी या सर्व अटी पूर्ण केल्या तर १८ वर्षानंतर त्यांना नागरिकत्व मिळू शकते.

भारतीयांवरील परिणाम : सौदी अरेबियात लाखो भारतीय राहतात. अनेक भारतीयांनी सौदी वंशाच्या महिलांशी विवाहही केला आहे. पूर्वी सौदी अरेबियाचे नागरिकत्व मिळणे खूप अवघड होते. कारण नागरिकत्वाचे अधिकार महिलांपेक्षा पुरुषांना जास्त दिले जात होते. अशा स्थितीत सौदीतील नागरिकत्वाच्या नियमांमध्ये झालेल्या बदलाचा लाखो भारतीयांना फटका बसणार आहे. अनेक भारतीय पूर्णपणे सौदीत स्थायिक झाले आहेत. तसेच अनेक लोक फक्त कामासाठी तिथे स्थायिक झाले आहेत.

सौदी अरेबियामध्ये मोठ्या संख्येने भारतीयांनी आपला व्यवसाय सुरू केला आहे. नागरिकत्वाच्या अस्पष्ट अटींमुळे पूर्वी त्यांच्या मुलांना त्याचे फायदे मिळू शकत नव्हते, पण आता त्यांनाही सहज नागरिकत्व मिळू शकणार आहे.

गुहाचित्रांमधील ठिपक्यांचा अर्थ

२० ते ३० हजार वर्षांपूर्वीच्या गुहाचित्रांमध्ये अनेक ठिकाणी ठिपके आढळतात, ते नेमके कशासाठी असा प्रश्न जगभरातील संशोधक आणि पुरातत्त्वज्ञांना पडला होता त्याचा उलगडा २०२२ च्या अखेरीस झाला असून संबंधित संशोधन प्रसिद्ध झाले आहे

भारतात तसेच जगभरात अनेक ठिकाणी प्राचीन गुहाचित्रे सापडली आहेत. प्रामुख्याने त्यामध्ये प्राण्यांच्या चित्रांचा समावेश असून काही चित्रांमध्ये मानवाकृतीही आढळतात. गुहांमधील अनेक चित्रे ही शिकारचित्रे आहेत. टोळ्यांच्या रूपात एकत्र राहणाऱ्या त्या वेळच्या माणसाने नंतर येणाऱ्या टोळीसाठी लिहिलेला तो संदेशच होता, असे तज्ज्ञांचे मत आहे. म्हणजेच त्यावेळचे ते सोशल नेटवर्किंगच मानायला हवे. या गुहाचित्रांबद्दल जगभरात सुरु असलेल्या संशोधनामध्ये अनेक तज्ज्ञांना पडलेल्या प्रश्न होता तो या चित्रांमधील ठिपक्यांचा. चित्रांमधील हे ठिपके नेमके काय सांगायचा प्रयत्न करत आहेत? अलीकडेच लंडनमधील एका फर्निचर संवर्धकाने या ठिपक्याचा उलगडा केला त्याविषयी

गुहाचित्रांचा कालखंड - जगभरात सापडणारी बहुसंख्य गुहाचित्रे ही अश्मयुगातील आहेत. पुराश्मयुग, मध्याश्मयुग आणि नवाश्मयुग असे त्याचे ढोबळ टप्पे आहेत. यातील पुराश्म युगाच्या उत्तर कालखंडापासून प्रामुख्याने गुहाचित्रे अस्तित्वात आलेली दिसतात. त्यानंतर बहुसंख्य गुहाचित्रे ही मध्याश्मयुगातील असून त्यानंतर नवाश्मयुगात ही सापडतात. काही ठिकाणी तर पूर्वजांची आठवण म्हणून गुहेत जाऊन चित्र काढण्याचा विधि आजही पाळला जातो.

भारतातील गुहाचित्रे – भारतात मध्य प्रदेशातील भीमबेटका या ठिकाणी अशा प्रकारे अश्मयुगातील तिन्ही कालखंडांमधील गुहाचित्रे आढळली आहेत. विष्णू श्रीधर वाकणकर या ज्येष्ठ पुराविदांकडे त्याचे श्रेय जाते. त्यांची जन्मशताब्दी अलीकडेच साजरी करण्यात आली. गुहाचित्रांचा कालखंड ३० हजार वर्षांपूर्वीचा सांगितला जातो.

गुहाचित्रांविषयी औत्सुक्य

गुहाचित्रांमधील विषयांबाबत आजही संशोधक, पुरातत्वज्ञ आदींना प्रचंड औत्सुक्य आहे. मुळात त्या वेळच्या मानवाने ही का चितारली? वेळ घालवण्यासाठी म्हणून ती चितारली असावीत का, असा प्रश्न सुरुवातीच्या कालखंडात अनेकांना पडला होता. मात्र तत्कालीन कालखंडात आपल्या नंतर येणाऱ्या टोळीच्या मदतीसाठीच संकेत- संवाद- संदेश म्हणून ती चितारण्यात आली यावर आता जगभरातील संशोधकांचे एकमत झाले आहे.

या गुहाचित्रांमधील ठिपके नेमके काय सांगतात ?

अनेक गुहाचित्रांमध्ये ठिपके पाहायला मिळतात. ठिपक्यांची संख्याही विविध चित्रांमध्ये वेगवेगळी आहे. काही वेळेस प्राण्यांच्या पोटांमध्ये तर काही वेळेस बाहेरच्या बाजूस हे ठिपके दर्शविण्यात येतात. या ठिपक्यांना अर्थ नक्कीच आहे पण तो नेमका काय, याचा उलगडा करण्यात आजवर यश आलेले नव्हते.

लंडनमधील **बेन बेकन** हे जुन्या फर्निचरचे संवर्धक असून त्यांना हिमयुगादरम्यान तब्बल २० हजार वर्षांपूर्वी चितारण्यात आलेल्या गुहाचित्रांमधील ठिपक्यांचा शोध घेतला. त्यासाठी त्यांनी अनेकांना आपल्या संशोधनात जोडून घेतले. भरपूर गुहाचित्रे पाहिली. त्याविषयीची माहिती वाचली आणि युरोपातील या गुहाचित्रांमध्ये मासा, रेनडिअर आणि गुराढोरांचे चित्रण होते. त्यांच्यामध्ये येणाऱ्या ठिपक्यांचा अर्थ शोधण्यासाठी त्यांनी ब्रिटिश लायब्ररी गाठली आणि जगभरातून गुहाचित्रांची माहिती गोळा केली. त्यात काही विशिष्ट पॅटर्न सापडतच का, हे शोधण्याचा प्रयत्न केला. तेव्हा त्यांना पॅटर्न लक्षात आला.

गुहाचित्रांमधील ध या खुणेचाही त्यांनी शोध घेतला. कदाचित जन्माशी संबंधित अशी ही खुण असावी, असे त्यांना वाटले. कारण एका रेषेच्या नंतर

पुढे दुभंगत जाऊन दोन रेषा होतात. त्यामुळे या खुणेचा संबंध जन्माशी असावा, असा त्यांचा प्राथमिक अंदाज होता.

ठिपक्यांचा अर्थ कसा उलगडला ?

ड्युहॅम विद्यापीठातील दोन आणि युनिव्हर्सिटी कॉलेज लंडन मधील अशा तीन प्राध्यापकांसोबत बेकन यांनी काम करण्यास सुरुवात केली. त्यावेळेस असे लक्षात आले की प्राण्यांचा समागमाच्या कालखंडाशी याचा काही संबंध असावा. त्यावर जवळपास सर्वांचेच एकमत झाल्यानंतर पुन्हा एका सर्व गुहाचित्रे एकत्र शोधून प्राण्यांचे समागमाचे हंगाम आणि हे ठिपके यांचा अर्थ लावला असता. चांद्रमासानुसार येणाऱ्या प्राण्यांच्या समागमाच्या हंगामाची मानवाने केलेली ती नोंद होती, असे लक्षात आले.

या उलगड्याचा शीत कालखंडाशी काही संबंध आहे का तर हो, खास करून ज्या गुहाचित्रांवर बेकन आणि त्यांच्या सहकाऱ्यांनी काम केले. ती २० हजार वर्षांपूर्वीची होती. त्यावेळेस शीत कालखंड होता. अशा वेळेस वनस्पती उगवत नाहीत त्यावेळेस पूर्णपणे प्राण्यांच्या शिकारीवर अवलंबून राहावे लागते. समागमानंतरच्या कालखंडात प्राण्यांची संख्या वाढते, तेव्हा ते मुबलक प्रमाणात उपलब्ध होतात. त्यावर गुजराण करणे माणसाला सोपे जाते. चांद्रमासानुसार केलेली ही नोंद म्हणजे पहिली मानवी कालगणनाच असल्याचे बेकन यांचे मत आहे. या संदर्भातील त्यांचे संशोधन अलीकडेच केंब्रिज आर्किऑलॉजिकल जर्नलमध्ये प्रकाशित झाले आणि ही माहिती जगासमोर आली. आपले पूर्वजही आपल्याच सारखे विचार करणारे होते, हेच यातून सिद्ध होते, अशी प्रतिक्रिया बेकन यांनी यानिमित्ताने व्यक्त केली.

भारतातही काही गुहाचित्रांमध्ये ठिपके पाहायला मिळतात. त्याचप्रमाणे अनेक लेणी आणि गुहांमध्ये तसेच बाहेरही ठिपके कोरलेले दिसतात. याशिवाय जगभरातही अनेक गुहाचित्रांमध्ये असे ठिपके पाहायला मिळतात. याशिवाय इतरही काही सांकेतिक चित्र आहेत, या शोधामुळे त्याचाही विचार आता संशोधकांकडून नव्याने होण्याची शक्यता निर्माण झाली आहे.

भारताचा ७५ वा सेना दिवस

१५ जानेवारी हा दिवस दरवर्षी सेना दिवस म्हणून साजरा केला जातो. यंदा भारताचा ७५ वा आर्मी डे आहे. ज्यांनी देशासाठी बलिदान दिले अशा सैनिकांच्या स्मृतींना उजाळा देण्यासाठी आजचा दिवस विशेष महत्त्वाचा मानला जातो.

भारताची लष्करी परंपरा फार प्राचीन आहे. हिंदू धर्मानुसार, आपले सगळे देव हे शस्त्रधारी आहेत. विष्णू देवांनी सुदर्शन चक्र, महादेवांनी त्रिशूल तर आई जगदंबेने खड्गा धारण केल्याचे अनेक पुरावे पुराणात सापडतील. रामायण-महाभारत काळातले रथी, अतिरथी, महारथी हे महान योद्धे आपल्या सैन्याच्या मदतीने युद्ध करत होते. सम्राट चंद्रगुप्त, सम्राट विक्रमादित्य, सम्राट शांतिवाहन या दिग्विजयी राजांनी ग्रीक-शक-हूण-कुशाण अशा अनेक परकीय आक्रमक पराभूत करून पचवून टाकले. छत्रपती शिवाजी महाराजांचा आणि बाजीराव पेशव्यांचा इतिहास तर तोंड पाठ आहे.

भूदल किंवा लष्कर हे कोणत्याही सैन्याचे सगळ्यात महत्त्वाचे अंग असते. अर्थात, नौदल आणि हवाईदल सुद्धा तितकेच महत्त्वाचे आहेत पण भूदलाचे महत्त्व अनन्यसाधारण आहे. कारण, आपल्या देशाची भूमी प्रत्यक्षात ताब्यात ठेवणं, तीच संरक्षण करणं हे काम भूदलच करत असतं. हवाईदल शत्रूची भूमी बॉम्बने उद्ध्वस्त करेल; नौदल शत्रूच्या व्यापाराची नाकेबंदी करेल. पण, शत्रूची भूमी ताब्यात घेण्याच काम भूदलच करते.

भूदलाचे विभाग : भूदलाचे मुख्यतः दोन विभाग असतात. पहिला झुंजी

विभाग म्हणजे कॉम्बॅट आर्म्स यात इन्फन्ट्री, एअरबोर्न इन्फन्ट्री, मॅकेनाईल्ड इन्फन्ट्री, पॅराशूट रेजिमेंट, आर्मर्ड कोअर, एव्हिएशन कोअर, आर्टिलरी एअर, डिफेन्स आर्टिलरी, इंजिनिअर्स कोअर, सिग्नल कोअर असे उपविभाग असतात.

दुसरा विभाग म्हणजे मदतगार विभाग किंवा सपोर्टिंग सर्व्हिसेस यात आर्मी कोअर मेडिकल, कोअर ऑर्डनन्स कोअर, इलेक्ट्रिकल अँड मेकॅनिकल कोअर मिलिटरी पोलीस हे उपविभाग असतात. झुंजी विभागइतकाच मदतगार विभागही महत्त्वाचा असतो.

भारताच लष्कर : स्वतंत्र्य भारताच्या आजच्या अत्याधुनिक लष्कराचा पाया इंग्रजी राजवटीत घातला गेला. इंग्रजी ईस्ट इंडिया कंपनीने पगारी सैनिक म्हणून मोठ्या प्रमाणावर भारतीय लोक आपल्या सैन्यात भरती केले. इंग्रजी सेनापतींच्या तालमीत या जवानांना युरोपातले अत्याधुनिक युद्धतंत्र शिकवले गेले होते.

मूळचाच शूर असलेला भारतीय सैनिक आधुनिक युद्धतंत्रात पारंगत झाल्यावर युरोपियानांनाही भारी पडला याचा पहिला प्रत्यय १९१४ ते १९१८च्या पहिल्या महायुद्धात आला. इंग्रजी सैन्याच्या टोळीने माघार घेतलेल्या रणभूमीत जेव्हा भारतीय टोळी उतरवली गेली तेव्हा या टोळीने संयम, चिकाटी आणि योग्य वेळी जबरदस्त आक्रमण यांचा मिलाफ करून समोरच्या जर्मन सैन्याला माघार घ्यायला लावली.

१९४७ची कसोटी : इंग्रजांच्या सैन्यातली भारतीय टोळी आपली गुणवत्ता वाढवत होती, याचा प्रत्यय स्वातंत्र्यानंतर लगेचच आला. कारण, काश्मीर हिसकून घेण्यासाठी पाकिस्तानी सैन्याने टोळीवाल्यांच्या वेशात काश्मीरवर आक्रमण केले.

दुसऱ्या महायुद्धात गाजलेले ब्रिटिश सेनानी जनरल क्लॉड ऑकिनलेक हे यावेळी भारताचे सरसेनापती होते. पण, ते निवृत्तीच्या वाटेवर होते. त्यामुळे अतिशय त्वरेने लेफ्टनंट जनरल करिअप्पा यांना लष्कराच्या पश्चिम विभागात प्रमुख पदावर आणण्यात आले.

करिअप्पा वेगाने कामाला लागले. फाळणीमुळे सैन्याची रचना विस्कळीत झाली होती. साधनसामग्री अपुरी होती पण तरीही पाकिस्तानी सैन्याने जवळजवळ पूर्ण गिळलेले काश्मीरचे माणिक त्यांनी पराक्रमाची शर्थ करून परत मिळवले.

अखेर १९४९ मध्ये जनरल रॉय बुचर यांना नारळ देऊन जनरल कोदंडेरा मदाप्पा करिअप्पा हे स्वतंत्र भारताचे पहिले भारतीय सरसेनापती बनले. तो दिवस दि. १५ जानेवारी, १९४९ चा होता. यादिवसाची आठवण म्हणून सैन्य दिन आज साजरा केला जातो.

ब्रिटिश काळापासून ते आतापर्यंत भारतीय सैन्यात अनेक बदल पाहायला मिळाले आहेत. महासत्ता होण्याच्या दिशेने पाऊल टाकण्यासोबतच भारतीय सैन्य आधुनिक होत चालले आहे.

भारतीय सैन्याकडे अनेक आधुनिक शस्त्रास्त्रे आहेत. सैन्याकडे बॅलेस्टिक मिसाइल, पिनाका मल्टी बॅरल रॉकेट सिस्टम, पृथ्वी मिसाइल यासोबतच सुखोई-३०, मिग-२९,, मिराज-२०००, मिग-२९ सारखे फायटर जेट देखील आहेत. वर्ष २०२३ मध्ये देखील भारतीय सैन्याच्या ताफ्यात अनेक शस्त्रास्त्रांचा समावेश होणार आहे. सरकारने या आधुनिक शस्त्रांच्या खरेदीसाठी कोट्यावधी रुपये मंजूर केले आहे. २०२३ मध्ये भारतीय सैन्याला मिळणाऱ्या अशाच घातक शस्त्रांविषयी जाणून घेऊया.

४ हजार कोटींच्या अँटी-टँक मिसाइलच्या करणार खरेदी : चीनसोबत सुरु असलेल्या सीमावादाच्या पार्श्वभूमीवर संरक्षण मंत्रालयाने ४ हजार कोटी रुपयांच्या Helina anti-tank guided missiles खरेदीला मंजूरी दिली आहे. डीआरडीओद्वारे या अँटी-टँक मिसाइल्सची निर्मिती केली जाईल. या थर्ड जनरेशन मिसाइल्सची रेंज जवळपास ७ किमी आहे. याद्वारे थेट लक्ष्यावर निशाणा साधता येतो. पुढील काही वर्षात या अँटी-टँक गाइडेड मिसाइल्स भारतीय शस्त्रास्त्राचा भाग असतील.

VSHORAD : भारतीय सैन्याकडे लवकरच VSHORAD क्षेपणास्त्रे पाहायला मिळेल. Very Short Range Air Defence System अर्थात VSHORAD ची निर्मिती देखील DRDO द्वारे केली जाईल. याद्वारे सैन्य खांद्यावरून क्षेपणास्त्र डागू शकतात. याचे वजन जवळपास २० ते २५ किलो असेल. जवळपास ६ किमी अंतरावरील लक्ष्य भेदण्याची यात क्षमता असेल.

प्रोजेक्ट झोरावर : भारतीय बनावटचे झोरावर टँक लष्कराच्या ताफ्यात

समाविष्ट होणार आहेत. Project Zorawar प्रकल्पांतर्गत निर्मिती करण्यात येणाऱ्या टँकचं वजन सुमारे २५ टन असेल. हलक्या वजनाचे हे टँक उंच डोंगरावरून खिंडीपर्यंत जाण्यास सक्षम असतील. Project Zorawar अंतर्गत तयार केलेले हे हलके टँक कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI) सक्षम ड्रोनने सुसज्ज असतील.

प्रोजेक्ट दुर्गा - II : मेड इन इंडिया अंतर्गत शस्त्रास्त्र तयार करण्यावर सरकारचा भर आहे. याच अंतर्गत DRDO नवीन टेक्नोलॉजीवर आधारित शस्त्र आणत आहे. DRDO सध्या डायरेक्ट-अॅनर्जी वेप्सवर काम करत आहे. DRDO सध्या Directionally Unrestricted Ray-Gun Array (DURG-) II वर काम करत आहे. याची क्षमता १०० किलोवॉट असेल. लेझरवर आधारित या शस्त्राचा वापर जमिन, आकाश आणि समुद्रातूनही करता येईल.

भारत-चीन

महत्वाचे

व्यापारात वाढ

भारत आणि चीनमधील द्विपक्षीय व्यापार वाढत असून सरलेल्या वर्षात म्हणजेच २०२२ मध्ये तो १३५.९८ अब्ज डॉलर या ऐतिहासिक उच्चांकी पातळीवर पोहोचला आहे. तर या काळात दोन्ही देशांमधील व्यापार तूट अर्थात निर्यात-आयातीतील तफावतीने १०० अब्ज डॉलरपुढील पातळी गाठली आहे, अशी माहिती चीनच्या सीमा शुल्क सामान्य प्रशासन विभागाने दिली.

वर्ष २०२१ मध्ये चीनसोबतचा एकूण व्यापार १२५.६२ अब्ज होता, जो वर्षभरात ४३.३२ टक्क्यांनी वाढून प्रथमच १०० अब्ज डॉलरच्या पार पोहोचला. भारत आणि चीनमध्ये डोकलाम, लडाखसह सीमेवर तणावाचे वातावरण असतानाही दोन्ही देशांच्या द्विपक्षीय व्यापारामध्ये दिवसेंदिवस वाढ सुरुच असल्याचे ही आकडेवारी दर्शविते.

उभयतांमधील २०२१ मधील १२५ अब्ज डॉलरच्या व्यापाराच्या तुलनेत २०२२ मधील वाढ ८.४ टक्क्यांची आहे. उल्लेखनीय म्हणजे चीनकडून भारताच्या आयात ११८.५ अब्ज डॉलरवर पोहोचली आहे, जी वर्षभरात २१.७ टक्क्यांनी वाढली आहे. तर भारतातून चीनला होणारी निर्यात ३७.९ घटून १७.४८ अब्ज डॉलरपर्यंत खाली आली आहे. यामुळे भारताची व्यापार तूट १०१.०२ अब्ज डॉलरवर पोहोचली आहे. वर्ष २०२१ मध्ये तुटीने ६९.३८ अब्ज डॉलरची पातळी नोंदवली होती.

पोलीस भरती लेखी परीक्षा मार्गदर्शन मराठी व्याकरण

शब्दविचार, जाती व नाम

शब्दविचार व जाती

आपण बोलताना तयार होणारी वाक्ये. वाक्ये शब्दांची बनलेली असतात. शब्द अक्षरांचे बनलेले असतात. अक्षरे वर्णांची बनलेली असतात.

१) शब्दाचे मूळ रूप असते त्यास प्रकृती म्हणतात.

२) शब्दांना प्रत्यय वगैरे लागून जी त्याची बदलती रूपे होतात त्या सर्वांना विकृती म्हणतात. लिंग, वचन, विभक्ती, काळ, अर्थ इत्यादी कारणांमुळे वाक्यातील शब्दांची रूपे बदलतात.

३) प्रत्यय लागताना शब्दाचे जे बदललेले रूप असते त्यास सामान्य रूप असे म्हणतात.

४) शब्द विकृत झाल्यानंतर किंवा सामान्य रूपानंतर शब्दांस जी अक्षरे वाजे अक्षर लागते, त्यास प्रत्यय म्हणतात.

(अ) वाक्यात उपयोग होत असताना ज्या शब्दांची स्वरूपे बदलतात. त्यास विकारी अथवा सव्यय शब्द असे नाव आहे.

(ब) वाक्यात उपयोगी येणारे असे काही शब्द असतात की, लिंग, वचन, विभक्ती इत्यादीमुळे वा इतर अन्य कारणांमुळे त्यांच्या स्वरूपात कधीच बदल होत नाही. अशा शब्दांना अविकारी शब्द किंवा अव्यय म्हणतात.

शब्दांच्या जाती : वाक्यात जे शब्द येतात त्यांची कार्ये विविध असतात. त्यांच्या या विविध कार्यावरूनच त्यांना वरील आठ नावे देण्यात आली आहेत.

अ) विकारी शब्द ब) अविकारी शब्द

१) नाम	१) क्रियाविशेषण
२) सर्वनाम	२) उभयान्वयी

भाववाचकनामे तयार करण्याचे प्रकार

शब्द	प्रत्यय	भाववाचकनाम	इतर उदाहरणे
गंभीर	य	गंभीर्य	माधुर्य, शौर्य, धैर्य, सौंदर्य
शत्रू	त्व	शत्रुत्व	मित्रत्व, मनुष्यत्व, प्रौढत्व
देव	पणा, पण	देवपण	शहाणपणा, मोठेपणा, प्रामाणिकपणा
गरीब	ई	गरिबी	श्रीमंती, गोडी, वकिली, लबाडी
क्रूर	ता	क्रूरता	शांतता, नम्रता, समता
भिक्षुक	की	भिक्षुकी	पाटीलकी, आपुलकी
लुच्चा	गिरी	लुच्चेगिरी	गुलामगिरी, फसवेगिरी
गार	वा	गारवा	गोडवा, ओलावा
नवल	आई	नवलाई	चपळाई, धुलाई, दांडगाई, खोदाई

३) विशेषण

३) शब्दयोगी

४) धातू किंवा क्रियापद

४) उद्गारवाची किंवा केवलप्रयोगी

नाम

प्रत्यक्षात असणाऱ्या किंवा कल्पनेने जाणलेल्या वस्तूंना किंवा त्यांच्या गुणधर्मांना दिलेली जी नावे त्यांना व्याकरणात 'नामे' असे म्हणतात.

१) नामांचे प्रकार :

(अ) सामान्य नाम : एकाच जातीच्या पदार्थातील समान गुणधर्मांमुळे त्या वस्तूला जे सर्वसामान्य नाव दिले जाते त्याला 'सामान्य नाम' असे म्हणतात. उदा. झाड, डोंगर, पक्षी, नदी, घर, माणूस इ.

१) समूहाला जी नावे दिली जातात त्यांना 'समुदायवाचक' नामे म्हणतात. उदा. थवा, जमाव, गुच्छ

२) काही पदार्थ हे संख्येशिवाय इतर परिणामांनी मोजले जातात. त्यांना 'पदार्थवाचक नामे' म्हणतात. उदा. गहू, तांदूळ, दूध, पाणी, कापड, सोने, चांदी इ.

(ब) विशेष नाम : ज्या नामाने जातीचा बोध होत नसून त्या जातीतील एका विशिष्ट व्यक्तीचा प्राण्याचा किंवा वस्तूचा बोध होतो, त्यास 'विशेषनाम' म्हणतात. उदा. गोपाळ, हिमालय, पोपट, राधा, भारत, गोविंदा, गंगा.

(क) भाववाचक नाम : ज्या नामाने प्राणी किंवा वस्तू यांच्यामध्ये असलेल्या गुण, धर्म किंवा भाव याचा बोध होतो, त्यास 'भाववाचक नाम' असे म्हणतात. उदा. वृद्धत्व, बालपण, सौंदर्य, पाटीलकी, गुलामगिरी इ.

सामान्यनाम व विशेषनाम यांनी प्रत्यक्ष किंवा काल्पनिक प्राणी किंवा वस्तू यांचा बोध होतो. भाववाचक नामाने प्राणी किंवा वस्तू यांचा बोध होत नसून त्यांच्यातील गुणांचा किंवा धर्माचा बोध होतो.

सामान्य नामाचे अनेकवचन होऊ शकते, पण विशेषनामे व भाववाचक नामे ही एकवचनीच असतात.

नामांचे कार्य करणारे इतर शब्द -

नाम, सर्वनाम, विशेषण ही जी नावे शब्दांच्या जातीला दिली जातात ती त्यांच्या त्या-त्या वाक्यातील कार्यावरून दिली जातात. इथेही सामान्यनाम, विशेषनाम व भाववाचक ही नावेदेखील नामांच्या विशिष्ट कार्यावरून दिली गेली आहेत. सामान्यनाम हे केव्हा केव्हा विशेषनामाचे कार्य करते, तर विशेषनाम हे सामान्यनामाचे कार्य करते. उदा. :

- (१) शामराव कालच नगरहून आले.
- (२) दीक्षितांची बेबी आता शाळेत जाते.
- (३) शेजारची तारा पोहण्यात पहिली आली.

वरील वाक्यांतील नगर, बेबी, तारा ही मुळात सामान्यनामे पण इथे विशेष नामांसारखी वापरली आहेत. (नगर=गावाचे नाव, बेबी=लहान मूल, तारा= नक्षत्र.)

भाववाचकनामे तयार करण्याचे प्रकार -सामान्य नामे व विशेषणे यांना य, त्व, पणा, ई, गिरी, वा, ता, आई यासारखे प्रत्यय लावून भाववाचकनाम तयार करतात.

सर्वनाम

नामांच्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या परंतु स्वतंत्र अस्तित्व नसलेल्या म्हणजे नामाबरोबर किंवा नामाऐवजी येणाऱ्या विकारी शब्दाला सर्वनाम असे म्हणतात.

सर्वनामांचे प्रकार :

- (१) पुरुषवाचक सर्वनामे : ही तीन असतात.

(अ) प्रथम पुरुषवाचक सर्वनामे : बोलणाऱ्या व्यक्तीने स्वतःविषयी वापरलेली सर्वनामे. उदा. - मी, आम्ही, आपण, स्वतः आणि त्यांची विभक्तीप्रत्ययांसहित रूपे.

(ब) द्वितीय पुरुषवाचक सर्वनामे : बोलणारी व्यक्ती ज्यांच्याविषयी बोलते त्यांच्याविषयी वापरलेली सर्वनामे. उदा. तो, ती, ते, त्या आणि त्यांची विभक्तीप्रत्ययांसहित रूपे.

(२) संबंधी सर्वनामे : दोन वाक्यातील संबंध दाखविण्यासाठी या सर्वनामांचा उपयोग करतात. त्यामुळे हे सर्वनाम साध्या किंवा शुद्धवाक्यात येत नाही, मिश्रवाक्यातच येते. उदा. - जो-तो, जे जे - ते ते, जेथे-तेथे.

(३) दर्शक सर्वनामे : जवळची अथवा दूरची वस्तू दाखविण्यासाठी हा-तो, ही-ती, हे-ते यांसारखी जी सर्वनामे वापरली जातात, त्यांना 'दर्शक सर्वनामे' असे म्हणतात.

(४) प्रश्नार्थक सर्वनामे : ज्या सर्वनामांचा उपयोग प्रश्न विचारण्यासाठी केला जातो. त्या सर्वनामांचा 'प्रश्नार्थक सर्वनाम' असे म्हणतात. उदा. कोण, कोणी, कोणाला.

(५) आत्मवाचक सर्वनामे : स्वतःबद्दल बोलावयाचे असल्यास किंवा हजर व्यक्तीबद्दल बोलावयाचे असल्यास आपण, स्वतः अशी सर्वनामे म्हणतात. आपण व स्वतः ही दोनच 'आत्मवाचक' सर्वनामे मराठीत आहेत. उदा.-

(१) मी स्वतः तिला पाहिले. (२) तुम्ही स्वतःला काय समजता ?

(३) तू स्वतः ते काम कर. (४) ती आपण होऊनच काम करू लागली.

(६) सामान्य किंवा अनिश्चित सर्वनामे : कोण, काय ही सर्वनामे वाक्यात प्रश्न विचारण्यासाठी न येता ती कोणत्या नामांबद्दल आली आहेत, हे निश्चितपणे सांगता येत नाही, तेव्हा त्यांना 'अनिश्चित सर्वनामे' असे म्हणतात. उदा. - कोणी कोणावर टीका करू नये. काय हा गोंधळ!, कपाटात काय आहे! हे मला माहित नाही.

मराठीत मूळ नऊ सर्वनामे आहेत - मी, तू, तो, हा, जो, कोण, काय, आपण, स्वतः. यातील लिंगानुसार बदलणारी फक्त तीनच : (१) तो, (२) हा, (३) जो . जसे तो-ती-ते, हा-ही-हे, जो-जी-जे. याशिवाय इतर सर्वनामांची तीनही लिंगांतील रूपे सारखीच राहतात, ती बदलत नाहीत.